

BEVEREN – GRAVENPLEIN 2015-2016

BUREAUONDERZOEK EN PROSPECTIE MET INGREEP
IN DE BODEM

Vanaf 1 juli 2016 vaart de Archeologische Dienst Waasland onder een andere vlag. Als erkende onroerenderfgoeddienst breidt ERFPUNT haar dienstverlening uit naar alle domeinen binnen onroerend erfgoed: archeologie, bouwkundig en landschappelijk erfgoed. Een verandering waarachter een grote ambitie schuilgaat. Noteer onze nieuwe contactgegevens: admin@erfpunt.be, www.erfpunt.be.

© ERFPUNT - cel Onderzoek, 2017
Regentiestraat 63, 9100 Sint-Niklaas
telefoon: +32 (0)3 778 87 59
e-mail: onderzoek@erfpunt.be
website: www.erfpunt.be

COLOFON

Rapporten Erfpunt – cel Onderzoek 66

OPDRACHTGEVER

Gemeente Beveren, Stationsstraat 2, 9120 Beveren

PROJECT

Beveren – Gravenplein 2015-2016

PROJECTCODE AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED

2015/457 (zone 1)

2016/405 (zone 2)

UITVOERDER PROJECT

Archeologische Dienst Waasland (heden Erfpunt – cel Onderzoek)

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

AUTEURS

Thierry Van Neste, Bart Lauwers, Marjolijn De Puydt (Erfpunt – cel Onderzoek)

WETENSCHAPPELIJKE BEGELEIDING

Jeroen Van Vaerenbergh (Erfpunt – cel Beheer)

LAY-OUT

Lieve Delestinne (Erfpunt – cel Beheer & ontsluiting)

© Erfpunt – cel Onderzoek, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Erfpunt.

Erfpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN 0778-3841

Erfpunt - cel Onderzoek

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Tel +32 (0)3 778 87 59

onderzoek@erfpunt.be

www.erfpunt.be

www.facebook.com/Erfpunt

Wil je meer weten over de cel Onderzoek?

BEVEREN – GRAVENPLEIN 2015-2016
BUREAUONDERZOEK EN PROSPECTIE MET
INGREEP IN DE BODEM

INHOUD

1.	BESCHRIJVING VAN DE UITGEVOERDE WERKEN	7
1.1.	VERANTWOORDING	7
1.2.	ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	9
1.3.	OMSCHRIJVING VAN DE ONDERZOEKSOPDRACHT	11
1.3.1.	Onderzoeksdoelen en vraagstelling	11
1.3.1.	Geplande werkzaamheden	12
1.4.	WERKWIJZE EN ONDERZOEKSSTRATEGIE	13
2.	ASSESSMENTRAPPORT	17
2.1.	ASSESSMENT VAN HET ONDERZOCHE GEBIED	17
2.1.1.	Situering van het projectgebied	17
2.1.2.	Bodemkundige waarnemingen	20
2.1.3.	Historische beschrijving	21
2.1.4.	Archeologisch kader	27
2.1.5.	Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed	30
2.1.6.	Impact van de werken	30
3.	ONDERZOEKSRESULTATEN	33
3.1.	ZONE 1	33
3.1.1.	Bodemkundige vaststellingen	33
3.1.2.	Archeologische vaststellingen	33
3.1.3.	Assessment en basisanalyse van de vondsten en stalen	36
3.1.4.	Chronologie en datering	36
3.1.5.	Bewaringstoestand	36

3.1.6. Afbakening van de site	37
3.2. ZONE 2	37
3.2.1. Bodemkundige vaststellingen	37
3.2.2. Archeologische vaststellingen	38
3.2.3. Assessment en basisanalyse van de vondsten en stalen	39
3.2.4. Chronologie en datering	39
3.2.5. Bewaringstoestand	39
3.2.6. Afbakening van de site	39
4. SYNTHESE	40
5. ADVIES	41
6. BIBLIOGRAFIE	42
6.1. GERAADPLEEGDE LITERATUUR	42
6.2. CARTOGRAFISCHE EN ICONOGRAFISCHE BRONNEN	42
7. BIJLAGEN	43

1. BESCHRIJVING VAN DE UITGEVOERDE WERKEN

1.1. VERANTWOORDING

Op het Gravenplein te Beveren (Oost-Vlaanderen) zal de gemeente Beveren een nieuw administratief centrum bouwen. Naar aanleiding hiervan adviseerde het Agentschap Onroerend Erfgoed een voorafgaande archeologische prospectie met ingreep in de bodem die werd begeleid door een bureauonderzoek. Op basis van het bureauonderzoek werden twee zones geselecteerd die in aanmerking kwamen voor verder onderzoek.

Deze onderzoeken werd uitgevoerd door de cel Onderzoek van de Archeologische Dienst Waasland (ADW), vanaf 2016 gekend als Erfpunt. Het bureauonderzoek werd uitgevoerd door Thierry Van Neste, Jeroen Van Vaerenbergh en Bart Lauwers.

1.2. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

PROJECTCODE

2015/457 (zone 1)
2016/405 (zone 2)

WETTELIJK DEPOT

ISSN 0778-3841

NAAM OPDRACHTGEVER:

Gemeente Beveren, Stationsstraat 2, 9120 Beveren

VINDPLAATSNAAM:

Beveren – Gravenplein 2015-2016 (BE GP 15-16)

PROVINCIE:

Oost-Vlaanderen

GEMEENTE:

Beveren

DEELGEMEENTE:

Beveren

PLAATS:

Gravenplein, N70 (Vesten), Zwarte Dreef

TOPONIEM:

Gravenplein

COÖRDINATEN (LAMBERT '72):

Noord: 211634,923400 m
Oost: 142596,127700 m
Zuid: 211384,722500 m
West: 142283,911400 m

KADASTRALE GEGEVENS:

Beveren, Afdeling Afdeling 2, Sectie D, percelen 1115E, 1115F, 1120E, 1120F, 1119C, 1122G, 1122H, 1122L, 1124G, 1132G3, 1132L3, 1124H, 1122M.
Kadasterplan: zie § 2.1.1.1

TOPOGRAFISCHE LIGGING:

Zie § 2.1.1.2

VELDWERK FASE 1:

28 oktober 2015

VELDWERK FASE 2:

14 + 22 november 2016

1.3. OMSCHRIJVING VAN DE ONDERZOEKSOPDRACHT

1.3.1. Onderzoeksdoelen en vraagstelling

Op het terrein zal een nieuw bestuurlijk centrum gerealiseerd worden waarin onder meer de politie, het OCMW en de gemeente zullen gehuisvest worden. Bovengronds wordt parkeergelegenheid gecreëerd.

Het projectgebied is ± 1,7 ha groot. Op een gedeelte van het terrein bevindt zich nog bebouwing: de 2 gebouwen in de zuidwestelijke hoek blijven behouden. Het politiekantoor met ondergrondse garage bevindt zich in de noordwestelijke hoek van het projectgebied en zal plaats maken voor de nieuwbouw. Op het terrein bevinden zich daarnaast ook verhardingen ifv parkeergelegenheden. Deze zullen plaats maken voor het nieuwe gebouw en voor nieuwe parkeergelegenheid. Er worden tevens nieuwe tijdelijke parkings voorzien ten oosten palend aan de Zwarte dreef. De sloop en de bouw zullen gefaseerd worden uitgevoerd. Het plangebied is gelegen in het historisch centrum van Beveren, ontstaan en gegroeid rond de dries (het historisch marktplein). Het grenst aan de markt met de Sint-Martinuskerk en net ten oosten van het plangebied bevindt zich het in oorsprong 15de-eeuwse kasteel Cortewalle. De kern van Beveren is gelegen op een zandrug.

Tijdens de heraanleg van de markt werden door de Archeologische Dienst Waasland archeologische resten aangetroffen uit diverse periodes (CAI 39037).

- vlakgraven van het kerkhof uit de volle middeleeuwen
- een wegtracé uit de volle middeleeuwen
- een brandrestengraf uit de midden-Romeinse periode
- postmiddeleeuwse structuren

Het projectgebied heeft een hoog potentieel aan archeologische resten, gezien de ligging in het historische centrum en de reeds aangetroffen archeologische resten uit de Romeinse periode tot de postmiddeleeuwse periode.

Het projectgebied zelf betreft de locatie van een 19de-20ste-eeuwse begraafplaats (in gebruik geweest van 1849 tot 1955), aan te duiden in het noordwestelijk gedeelte. De oppervlakte van deze begraafplaats beslaat ca. 9000m² van het projectgebied. Ze werd reeds deels aangesneden en geruimd bij de bouw van het politiekantoor in de noordwesthoek van het gebied. Over de rest van de oppervlakte van het projectgebied verwachten we nog een zekere bewaring hiervan. Het is niet geweten in hoeverre het kerkhof over de volledige oppervlakte in gebruik geweest is. Dit dient geëvalueerd te worden d.m.v. het bureauonderzoek en eventuele prospectie met ingreep in de bodem.

Tijdens het bureauonderzoek moesten volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Wat zijn de gekende archeologische, cartografische en historische gegevens met betrekking tot de begraafplaats?
- Hoe was de oude perceelindeling?
- Wat was de oppervlakte en ruimtelijke afbakening van het kerkhof?
- In welke mate is het kerkhof reeds verstoord, geruimd of deels geruimd?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op de locatie van het huidige politiekantoor reeds info beschikbaar over de bewaringstoestand, de densiteit van begravingen, de omvang van de begraafplaats?
- Welke geschreven gegevens zijn te vinden over de begraven populatie en individuen? Welke lagen van de bevolking zijn er begraven? Waren er 'bijzondere' personen begraven? Zo ja, wie en waar? Waren er oorlogsslachtoffers begraven? Zo ja, in welke zone van het kerkhof? Hoeveel mensen werden tijdens de gebruikperiode van het kerkhof begraven? Wat was de omvang van de begraafplaats? Hoe werd deze afgebakend? Welke grafmonumenten waren aanwezig? Voor wie waren deze bestemd?
- Zijn er binnen de afbakening van de begraafplaats op basis van de beschikbare bronnen zones aan te duiden die niet in gebruik zijn genomen? Kan op basis van de bureaustudie reeds een inschatting gemaakt worden van de bodemimpact van de 19de en 20ste-eeuwse grafkuilen op een ouder archeologisch bodemarchief -zoals vastgesteld ter hoogte van de Markt?
- Welke zones dienen te worden geëvalueerd door een prospectie met ingreep in de bodem?

1.3.1. Geplande werkzaamheden

In 2016 start de gemeente Beveren met de bouw van het nieuw administratief centrum (in de zones A1a, A1b, A2 en A4, fig. 1). Hiervoor wordt de parking in zones A1a en A4 volledig geruimd. Het politiekantoor in zone A2 wordt gesloopt.

Tegelijk met de bouw van het administratief centrum zullen enkele terreinen verhard worden in functie van gemeenschapsactiviteiten (zones B en D).

Het gebouwcomplex waarin het vredegerecht en het Rode Kruis gehuisvest zijn (centraal in zone A3) blijft bestaan. Hier zullen aansluitend op de bouw van het administratief centrum omgevingswerken plaatsvinden.

Zone C blijft tijdens de bouwwerken in gebruik als parking.

Fig. 1. Geplande fasering van de werken (GDI-Vlaanderen, 2014).

Zone E is voorbehouden voor nog niet nader te bepalen ontwikkelingen.

Zowel zones C en E zijn uitgesloten uit de afbakening van het projectgebied, zoals opgenomen in de bijzondere voorwaarden opgemaakt door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

1.4. WERKWIJZE EN ONDERZOEKSSTRATEGIE

Voor het bureauonderzoek werd informatie verzameld aangaande de historische, landschappelijke en archeologische kennis van de ruime omgeving van het projectgebied. Voor de historische data werden verschillende literatuurbronnen geraadpleegd. Informatie aangaande de voormalige begraafplaats werd verkregen dankzij het Gemeentelijk Archief van Beveren (GAB). Daarnaast werden verschillende historische kaarten gebruikt. Deze werden verkregen via de Web Map Service (WMS) voor ArcGIS van het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen (AGIV), de "Erfgoedbank Waasland"¹ en het portaal "Cartesius"², een samenwerking tussen het Nationaal Geografisch Instituut, de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief en het Koninklijk Museum van Midden-Afrika. De verkregen kaarten werden indien nodig bewerkt, georeferereerd en gebruikt als laag in een GIS-omgeving. Ook de landschappelijke achtergrond van het projectgebied werd in GIS onderzocht. Hierbij werd gebruik gemaakt van gegevens die bekomen werden via de Web Map Service en de downloadcatalogus van het AGIV³. De archeologische gegevens werden hoofdzakelijk bekomen via de cel Beheer van Erfpunt. Daarnaast werden de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) en de desbetreffende onderzoeksrapporten geraadpleegd.

Op basis van de verkregen gegevens werd een inschatting gemaakt van het potentieel op kennisvermeerdering en de al dan niet te nemen maatregelen die hier het gevolg van zijn.

1 <http://www.waaserfgoed.be>

2 www.cartesius.be

3 <https://download.agiv.be/Catalogus>

Voor de prospectie met ingreep in de bodem in de twee geselecteerde zones werd gebruik gemaakt van het systeem van continue proefsleuven met een maximale afstand van 15 m tussen de assen van de sleuven.

In de eerste zone werden in totaal 7 sleuven aangelegd met een breedte van 2 m. Aangezien een deel van de zone niet onderzocht kon worden vanwege de aanwezigheid van bomen werden werkput 7 en het dwarse deel van werkput 1 dubbel zo breed gemaakt ter compensatie. Vanwege de aanwezigheid van enkele sporen werd werkput 2 plaatselijk uitgebreid met een kijkvenster.

De totale oppervlakte van de eerste zone bedroeg 7854,63 m². Door middel van de sleuven met aanvullende kijkvensters werd hiervan in totaal 879,62 m² of 11,20 % onderzocht.

In de tweede zone werden 2 sleuven aangelegd, telkens met een breedte van 2,5 m. De sleuven werden machinaal afgegraven. Eerst werden de klinkers verwijderd, waarna de betonnen fundering verwijderd werd. Vanwege de dikte van dit beton, was het noodzakelijk om deze eerste stuk te schieten met een sloophamer die op de kraan gemonteerd werd. Pas hierna kon het beton uitgegraven worden. Vanwege de aanwezigheid van het beton was het onmogelijk om kijkvensters aan te leggen.

De totale oppervlakte van de tweede zone bedroeg 3411,48 m². Door middel van de sleuven werd hiervan in totaal 454,79 m² of 13,33 % onderzocht.

Na het machinale afgraven werd het archeologische vlak manueel opgeschaafd. Vervolgens werden de aanwezige sporen, natuurlijke sporen en recente verstoringen aangeduid en ingemeten met een totaalstation. De bekomen gegevens werden verwerkt in een GIS-omgeving.

In elke werkput werd één putwandprofielput aangelegd, waarbij dieper werd gegaan dan het archeologische vlak, teneinde een beter inzicht te krijgen in de bodemopbouw. Deze putwandprofielen werden telkens opgeschoond en geregistreerd door middel van foto's en tekeningen van de verschillende horizonten en/of lagen.

Voor de beschrijving van de putwandprofielen en sporen werd een databank opgemaakt. Hierin werden ook de vondstenlijst, tekeningenlijst en fotolijst opgesteld. De resulterende lijsten zijn als bijlage bij dit rapport toegevoegd.

- De sporenlijst is de neerslag van de veldbeschrijvingen en omvat nota's over de vorm, kleur en samenstelling van de sporen.
- De vondstenlijst beschrijft per stratigrafische eenheid per spoor de diverse vondstcategorieën, telkens met het aangetroffen aantal stuks, en geeft, voor zover mogelijk, per categorie een algemene datering. Op basis daarvan wordt aan het betreffende spoor een globale datering toegekend.
- De tekeningenlijst geeft een beschrijving van de tekeningen die zowel tijdens het terreinwerk als tijdens de verwerking werden gemaakt.
-

- De fotolijst tenslotte bevat de beschrijvingen van de diverse overzichts- en detailfoto's die tijdens het veldonderzoek werden genomen.

In de loop van dit onderzoek diende niet afgeweken te worden van de Code Goede Praktijk en werden geen externe specialisten geraadpleegd. Wetenschappelijk advies werd verkregen bij de cel Beheer van Erfpunt.

Dit rapport schets het algemene kader van het onderzoek en bevat de neerslag van de onderzoeksresultaten. Een kopie ervan wordt in digitale vorm aangeleverd aan de gemeente Beveren, het agentschap Onroerend Erfgoed en Erfpunt – cel Beheer.

2. ASSESSMENTRAPPORT

2.1. ASSESSMENT VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

2.1.1. Situering van het projectgebied

2.1.1.1. Algemene situering

Het projectgebied is gelegen in de gemeente Beveren (Oost-Vlaanderen) en is momenteel gekend als het Gravenplein. In het westen wordt het gebied begrensd door de Gravendreef, langs de noordzijde loopt de N70 en in het oosten vormt de Zwarte Dreef de grens. De zuidelijke grens loopt min of meer gelijk met de noordelijke grenzen van percelen 1112K, 1120F en 1122M (fig. 2).

Het projectgebied zelf bestaat uit de percelen 1115E, 1115F, 1120E, 1120F, 1119C, 1122G, 1122H, 1122L, 1124G, 1132G3, 1132L3, 1124H, 1122M.

Fig. 2. Situering op het kadaster (bron: GDI-Vlaanderen, 2014; 2015a).

2.1.1.2. Topografische en hydrografische situering

Het projectgebied is gelegen in het centrum van Beveren, dat gelegen is op een lokale verhevenheid in het landschap (fig. 3). Naar het oosten en noorden toe daalt het hoogtepeil vrij sterk van maximaal 15,26 m TAW naar 7,87 m TAW.

Op de Vlaamse Hydrografische Atlas (VHA) kan het projectgebied gesitueerd worden binnen het Beneden-Scheldebekken, in de zone van de Waterloop van de Hoge Landen.

Op het gewestplan staat het projectgebied ingekleurd als 'gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut'.

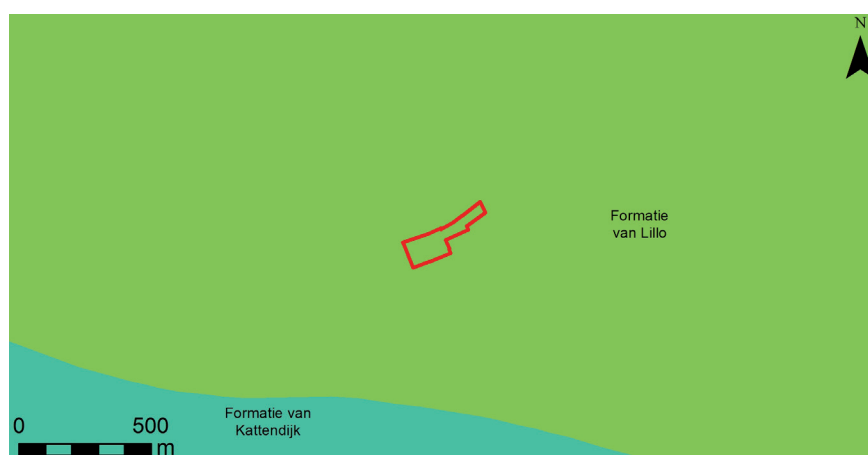

Fig. 3. Situering op de topografische kaart (GDI-Vlaanderen, 1999; 2006).

2.1.1.3. Geologische en bodemkundige situering

Het bovenste deel van de Tertiaire ondergrond behoort tot de Formatie van Lillo, deze kan gedateerd worden in het Midden tot Boven Pliocene (fig. 4). Het is een mariene lithostratigrafische eenheid, gekenmerkt door grijs tot bruin schelprijk zand. Vooral de basis van deze formatie is schelprijk en bevat enkele dikke schelpenbanken. Naar boven toe neemt de schelpenconcentratie geleidelijk af, maar blijven de zanden wel kalkrijk. In het Waasland is het Lid van Oorderen het jongste bewaarde lid van deze formatie. Het Lid van Oorderen bestaat uit fijn glauconiet- en kleihoudend zand met veel schelpen en schelpenfragmenten. Vaak komen verschillende schelpenbanken voor die soms ook grint en beenderfragmenten bevatten. De formatie kan tot 10 m dik zijn.⁴

Fig. 4. Situering op de geologische kaart van het Tertiair (GDI-Vlaanderen, 2002).

Tijdens het Laat-Pleistoceen (Weichseliaan) en mogelijk ook tijdens het Vroeg-Holoceen werden er bovenop de Tertiaire ondergrond eolische afzettingen geplaatst (fig. 5-1). Deze afzettingen bestonden hoofdzakelijk uit zand tot zandleem.

⁴ Jacobs, Polfliet, De Ceukelaire et al 2010, 22-23.

Ten noorden van het projectgebied werden deze eolische afzettingen voorafgegaan en gevolgd door bijkomende fluviatiele afzettingen (fig. 5-1a).

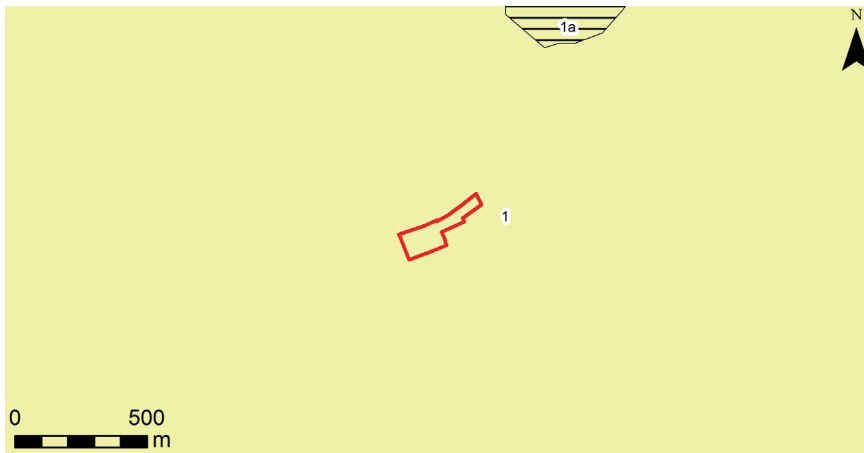

Fig. 5. Situering op de geologische kaart van het Quartair (Bogemans E., 2005).

Op de bodemkaart worden binnen het projectgebied drie bodemseries aangeduid (fig. 6). De noordwestelijke hoek staat aangeduid als bebouwde zone. Hierover is dan ook geen verdere informatie aanwezig.

Fig. 6. Situering op de bodemkaart (GDI-Vlaanderen, 2001).

In het oostelijke en westelijke deel zou een droge lemige zandgrond met weinig duidelijke kleur B-horizont (Sbb) aanwezig moeten zijn. Deze bodems worden gekenmerkt door een bouwvoor van ± 25 cm dikte met een donker grijsbruine kleur. De bouwvoor ligt bovenop een zwak humeuze, bruine kleur B-horizont die een gemiddelde dikte tussen 30 en 40 cm heeft. Roestverschijnselen komen voor tussen 90 en 120 cm. In de zomer zijn deze bodems erg droog en gevoelig voor verstuiving.

Min of meer centraal wordt op de bodemkaart de aanwezigheid van een matig droge lemige zandgrond met weinig duidelijke kleur B-horizont aangegeven. Ook hier is de bouwlaag ± 25 cm dik en gaat ze over in een weinig humeuze bruine kleur B-horizont. Deze laatste is bij deze bodems echter slechts 20 tot 30 cm dik. Roestverschijnselen komen hier iets hoger voor, tussen 60 en 90 cm. Ook deze bodem is droogtegevoelig in de zomer.

2.1.2. Bodemkundige waarnemingen

In het kader van het bureauonderzoek werd geen aardkundig onderzoek uitgevoerd. Naar aanleiding van de eerste fase van de aanleg van de parking werd op 8 mei 1990 wel een booronderzoek uitgevoerd. Hierbij werden, verspreid over het terrein drie boringen tot 3,5 m diepte geplaatst (fig. 7).

Fig. 7. Situering (bij benadering) van de boorpunten uit 1990.

Bij boring 1 was de bovenste 30 tot 40 cm geroerd, deze bovenlaag bevatte meerdere stenen. Hieronder bevond zich vochtig bruingrijs zandhoudend leem. Op ongeveer 1,20 m werden hierin ook stenen gevonden. Tussen $\pm 1,50$ en 1,80 m diepte was een veenlaag aanwezig. Deze bedekte groengrijs vochtig zandhoudend leem. Vanaf $\pm 2,40$ m diepte was er eerder sprake van bruingrijs vochtig leemhoudend zand. De watertafel bevond zich op ± 3 m diepte.

In de tweede boring was de bovenlaag niet geroerd. De bovenste 20 centimeter bestond uit bruin droog zandhoudend leem. Hieronder werd het eerder vochtig geelbruin zandhoudend leem. Op ± 1 m diepte was er een laag geelbruin vochtig leemhoudend zand dat na 10 cm opnieuw overging in vochtig zandhoudend leem met eenzelfde kleur. Vanaf $\pm 1,40$ m werd enkel geelbruin vochtig leemhoudend fijn zand aangetroffen. De watertafel bevond zich op $\pm 2,50$ m.

Net als in de voorgaande boring bestond de bovenlaag – hier met een dikte van ± 80 cm – uit bruin droog zandhoudend leem. Daaronder zat bruingrijs vochtig leemhoudend fijn zand tot $\pm 1,10$ m diepte. Op die diepte zat een laagje (± 10 cm) geelbruin vochtig zandhoudende leem, dat opnieuw werd opgevolgd door een laag geelbruin vochtig leemhoudend fijn zand. Op $\pm 1,80$ m diepte zat bestond de bodem uit bruingrijze vochtige leem. Vanaf $\pm 2,10$ m tot 3,5 m werd enkel nog geelbruin leemhoudend fijn zand opgeboord. De grondwatertafel bevond zich op ± 3 m diepte.

2.1.3. Historische beschrijving

Beveren ontstond vermoedelijk in de vroege 12de eeuw. In 1120 werd voor het eerst melding gemaakt van een heer van Beveren, namelijk 'Theodoricus de Beverna' (Diederik I van Beveren). Deze was vermoedelijk de bouwer van de eerste fase van de Singelberg⁵ (ongeveer 2,5 km ten noorden van het projectgebied). Het is echter niet duidelijk waar het Land van Beveren of de heren van Beveren vandaan komen⁶.

Specifiek aangaande het projectgebied zijn er – behalve voor de begraafplaats vanaf het midden van de 19de eeuw – weinig historische bronnen beschikbaar.

De oudste beschikbare historische kaart waarop het projectgebied duidelijk zichtbaar is, is een 19de-eeuwse kopie van een kaart uit 1600 (fig. 8). Op deze kaart zijn de kerk en het marktplein duidelijk zichtbaar. De zone ter hoogte van het projectgebied werd op deze kaart blanco gelaten, wat er vermoedelijk op wijst dat er geen bouwwerken aanwezig waren.

Fig. 8. Detail van een kaart van Beveren uit 1600 (Wilssens 2007, 204).

5 De Meulemeester & Bartholomieux 2007, 75.

6 Verelst 2007, 114.

Fig. 9. Kaart van Beveren in 1666
(Wilssens 2007,205).

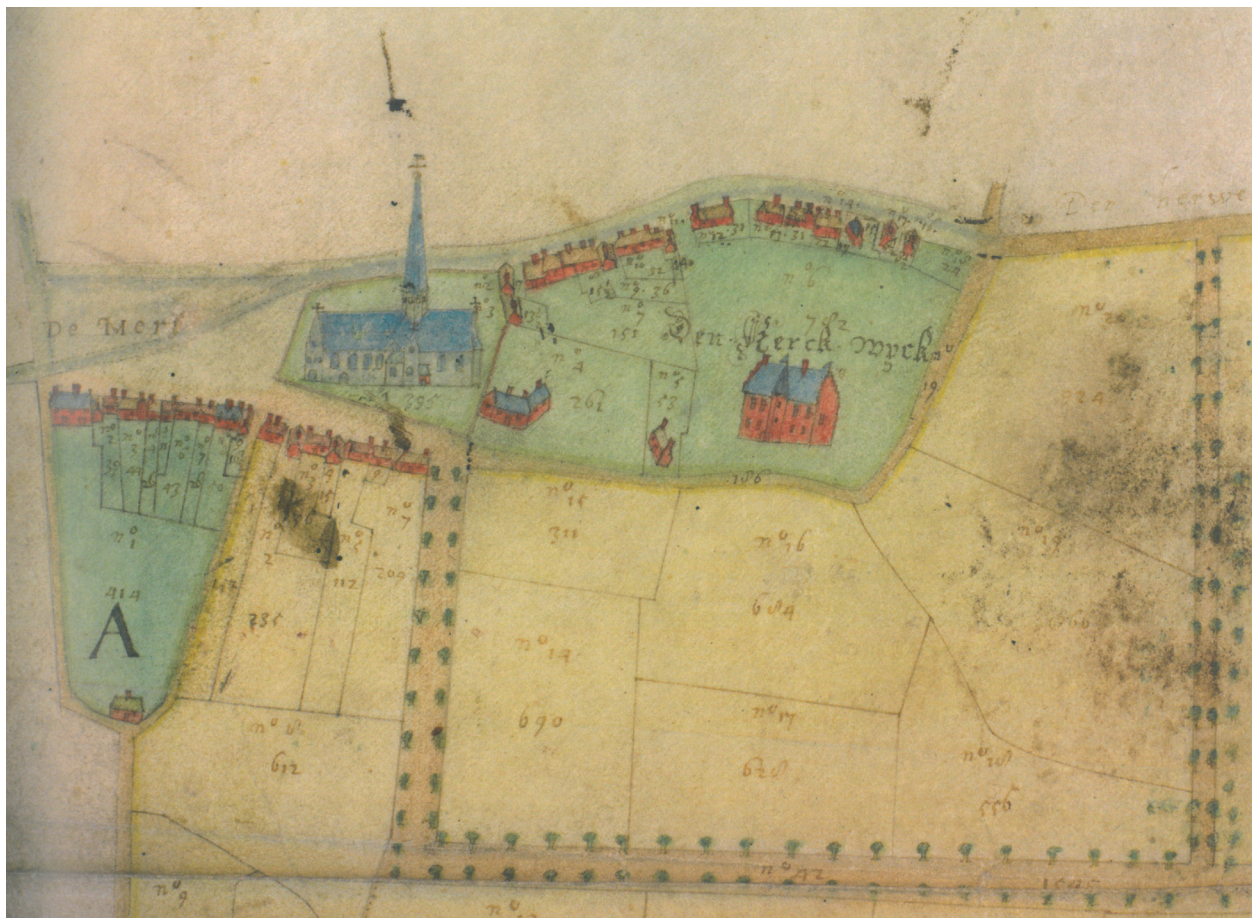
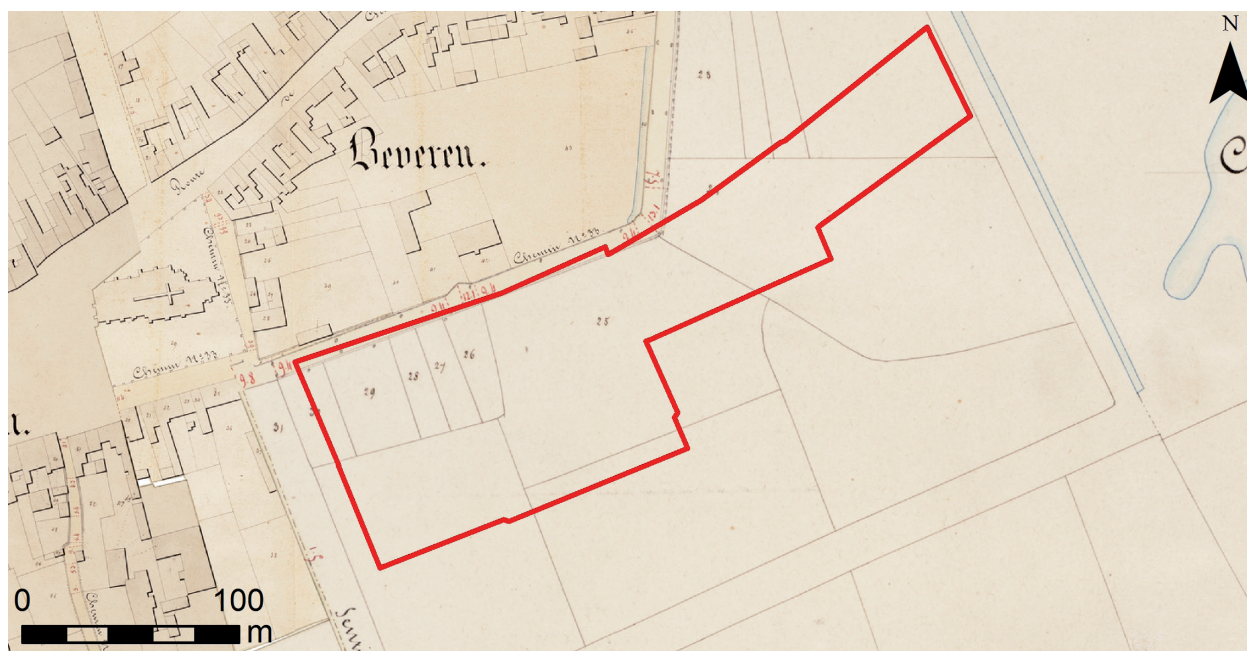

Fig. 10. Situering op de
Ferrariskaart (AGIV WMS).

Op de atlas van de buurtwegen is het duidelijk dat het projectgebied in meerdere percelen is onderverdeeld (fig. 11). De locatie waar later de begraafplaats zou komen (fig. 12) was in 1844 nog verdeeld in een vijftal percelen.

Op basis van een vergelijking van de oudste beschikbare orthofoto's – genomen in de periode 1947 tot 1954 – met de atlas van de buurtwegen, kan gesteld worden dat de meeste perceelgrenzen behouden bleven in de tussentijdse periode. Wel lijkt het centraal-oostelijke perceel te zijn onderverdeeld in kleinere, langwerpige percelen. Of deze ook fysiek werden begrensd door grachten, kan op basis van de huidige kennis niet bevestigd worden.

Fig. 11. Situering op de atlas van de buurtwegen (AGIV WMS).

Vrijwel geheel het westelijke deel was tot in 1956 in gebruik als kerkhof. De chronologie van de begraafplaats Van Gervenstraat (later Oud Kerkhof) werd op 23 september 2014 opgemaakt door archivaris C. Goossens.

Op 6 februari 1848 besliste het College om de begraafplaats rond de kerk te verlaten omwille van de afwezigheid van uitbreidingsmogelijkheden (na de uitbreiding van de kerk, de heraanleg van 'de grote weg' en de aanpassing van het marktplaats) en de onmogelijkheid om te voldoen aan het keizerlijk decreet van 23 prairial jaar XII. Het nieuwe kerkhof zou moeten komen op een perceel van 49a 90ca in cijnsacht (ook *genoemd de hovingen langs de Doelstraat*), ter beschikking gesteld door het Bureau van Weldadigheid (eigenaar dankzij het KB van 2 mei 1861).

Op 3 maart van datzelfde jaar weigerde gravin Carolina Roose de Baisy (1779-1852), de weduwe van Charles de Brouhoven de Bergeyck (1766-1811) de doorgang naar de nieuwe begraafplaats via haar dreef. Ze vreest namelijk voor de gevolgen van epidemieën en verklaart nooit ofte nimmer gronden te zullen afstaan voor eventuele uitbreidingen. Ze herinnert eraan dat het nieuwe kerkhof, behalve langs de Doelstraat, omgeving is door haar bezittingen.

In 1849 vatten de werken aan de begraafplaats aan volgens het lastenboek, met plan en op 25 april 1863 beslist het College van Burgemeester en Schepenen over de aanbesteding voor de afwerking van de omheiningsmuur van de begraafplaats.

Op 3 juni 1893 beslist het College van Burgemeester en Schepenen dat de bestaande begraafplaats moet uitgebreid worden (met plan). Er is een akkoord met de familie de Brouhoven de Bergeyck voor de verkoop van 4820 m² grond, oostelijk van het bestaande kerkhof voor 2410 frank (of 5000 fr/ha) (met onteigeningsplan en inrichtingsplan van landmeter E. Verstraten, 1890). Het volgende jaar volgt een aanbesteding van de werken met een ommuring en een dodenhuisje. Deze werken werden in 1896 uitgevoerd.

Op 18 maart 1904 beslist het College om de cijnspacht van het Bureau van Weldadigheid af te kopen voor 5300 frank. Het jaar daarop wordt een calvariekruis en grafkelder gebouwd (met ontwerp calvarie).

Vijftig jaar later, op 30 september 1955 blijkt de omvang van de bestaande begraafplaats niet meer te volstaan en beslist het College om een nieuwe begraafplaats in gebruik te nemen. De oude begraafplaats wordt vanaf 1 januari 1956 gesloten en in die toestand voor 5 jaar onaangeroerd gelaten^{7a}. Na afloop van deze termijn wordt aan het perceel een nieuwe bestemming gegeven. In deze periode mogen de eeuwigdurende vergunningen naar de nieuwe begraafplaats worden overgebracht.

Fig. 12. Situering op een orthofotomosaïek van foto's uit 1947 - 1954 (NGI – ArcGIS Online).

Op 3 september 1962 beslist het College om de oude bestemming van de begraafplaats te wijzigen en de gronden op te nemen in BPA 10/2 'Marktcentrum'. Een tweetal jaar later, op 2 januari 1964 volgt een KB waarbij toelating wordt gegeven om de begraafplaats aan zijn bestemming te onttrekken: 'Gedurende de uitvoering van de werken zal voornoemd gemeentebestuur waken over de naleving van al de voorzorgsmaatregelen vermeld in de algemene onderrichting waarvan een exemplaar is bijgevoegd' (= onderrichting voor de afgravingswerken in toepassing van KB 30 juli 1880)^{7b}.

7a GAB, Beveren-Waas, Begraafplaats Beveren, begravingen 1956-1957 (1.776.1)

7b GAB, Beveren-Waas, Begraafplaats Beveren, dossier oud

Op 30 juni 1987 neemt de gemeenteraad de principiële beslissing tot de bouw van een nieuwe politiekazerne. De bouw hiervan werd aangevat op 2 mei 1990 en duurde tot oktober van het volgende jaar. Het dagboek van de werken vermeldt het 'uitrapen van menselijke overschotten' op 17 en 18 mei 1990⁷. Hiervoor werden twee containers geplaatst, waarvan de inhoud werd overgebracht naar de nieuwe begraafplaats.⁸ Tussen 1 april tot en met 2 september 1991 werd de parking 'Oud kerkhof'⁹ aangelegd. Pas in augustus 1993 werd de oude kerkhofmuur afgebroken, waarna werd begonnen met de tweede fase van de aanleg van de parking.

Fig. 13. Situering op een orthofoto, genomen op 22 mei 1988 (AGIV WMS).

Hoewel de registers van de begraafplaats niet bewaard zijn gebleven, kan er op basis van historische kaarten wel nog enige uitspraak gedaan worden aangaande de inrichting.

Op het oude kerkhof werden twee zones ingericht voor het begraven van kinderen. Tegen de zuidelijke rand van het kerkhof werden voorbehouden begraafplaatsen voorzien, daarnaast werd een opdeling gemaakt in begraafplaatsen eerste klasse en begraafplaatsen tweede klasse. Het

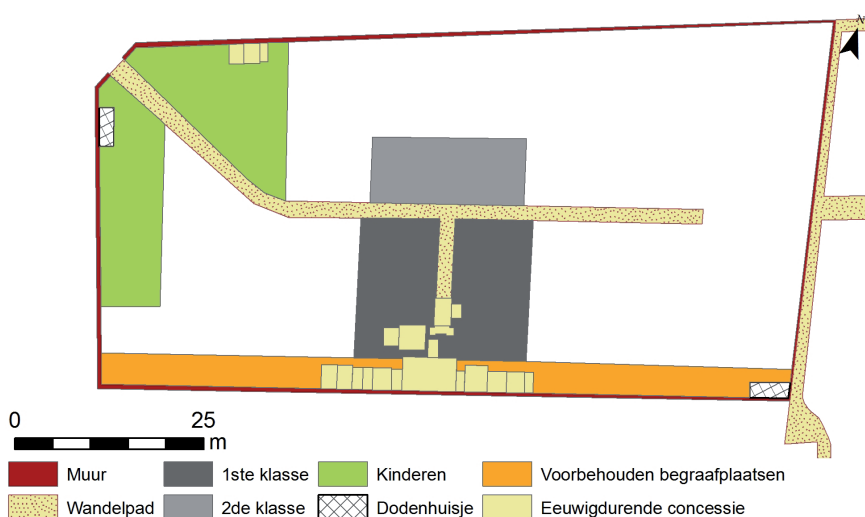

Fig. 14. Indeling van het oude kerkhof, gebaseerd op een kaart uit 1893.

8 GAB, Beveren, nieuwbouw politiekazerne Gravendreef, 52A

9 GAB, Beveren, nieuwbouw politiekazerne Gravendreef, 52A1, verslag werfvergadering 27 maart 1990, bestelbon 1 juni 1990

10 GAB, Beveren, Parking oud

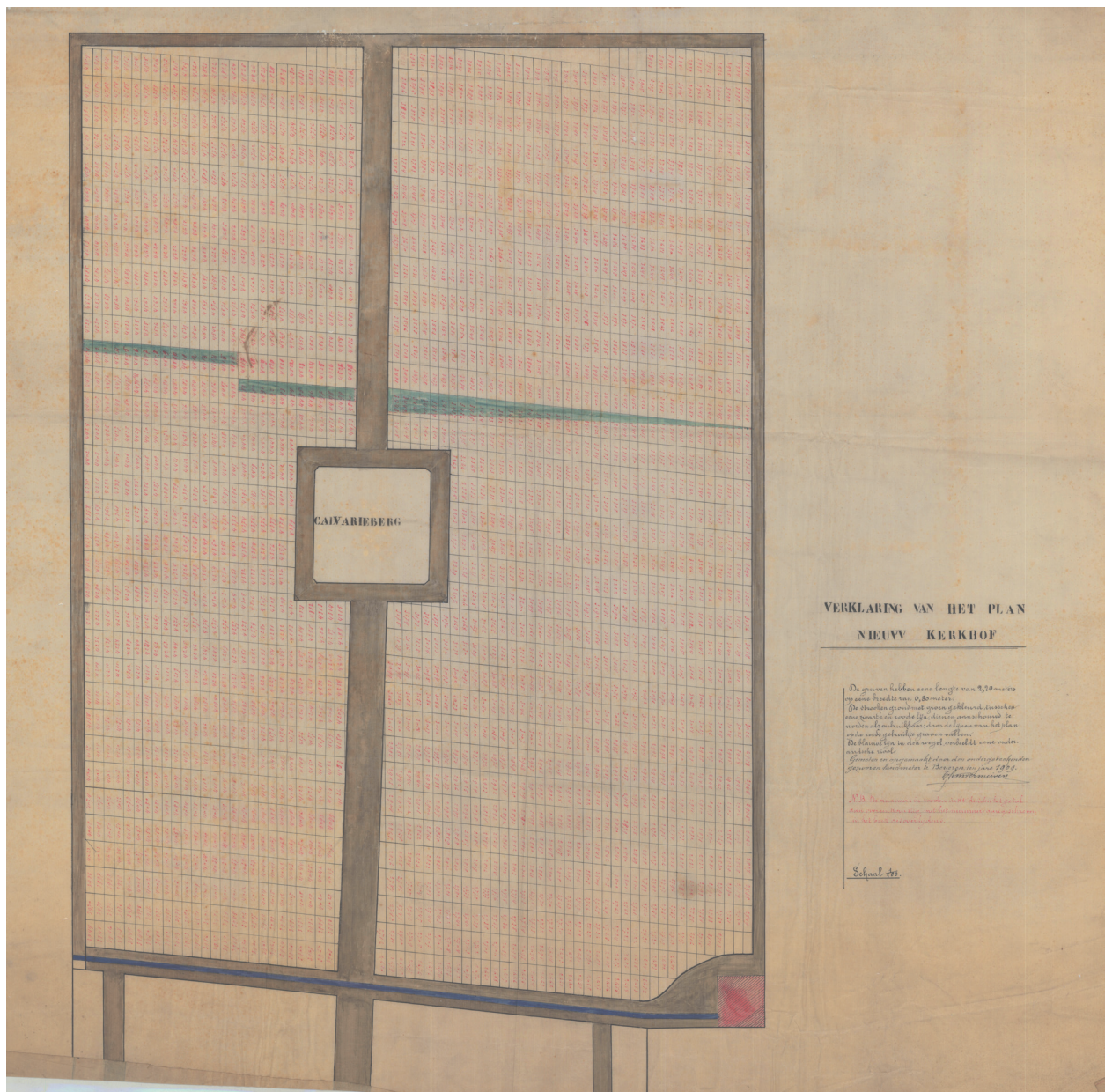

Fig. 16. Plan van het nieuwe kerkhof, opgesteld in 1909 (Archief Beveren).

2.1.4. Archeologisch kader

In de nabije omgeving van het projectgebied werden reeds meerdere archeologische onderzoeken uitgevoerd. Het dichtstbijzijnde onderzoek werd uitgevoerd op de Grote Markt en de Kasteeldreef (fig. 17-39037). Op het marktplein staat de kerk die voor het eerst vermeld werd in 1112. Het gaat om een deels romaanse, deels gotische, deels neogotische pseudo-basiliek die teruggaat op een driebeukige romaanse kruiskerk uit de 11de of 12de eeuw (fig. 17-39054). Deze werd in de loop van de 15de eeuw (of iets later) gesloopt en vervangen door een gotische kerk.

Archeologisch onderzoek van het marktplein bracht sporen uit verschillende perioden aan het licht. De oudste vondsten konden gedateerd worden in het mesolithicum. In een plaatselijk bewaard oud bodemoppervlak en in de oudste middeleeuwse lagen werden

verschillende aardewerkfragmenten uit de metaaltijden aangetroffen. Uit de Romeinse periode werd één vlakgraf gevonden. Er werden ook fragmenten van Gallo-Romeinse dakpannen aangetroffen, maar deze waren vermengd met jonger bouwpuin dat mogelijk afkomstig was van een verbouwing aan de kerk. Een onverhard wegtracé kon gedateerd worden in de middeleeuwen. Uit dezelfde periode stamde de begraafplaats rond de kerk. In de 13de eeuw werd deze begrensd door een muur die in de 18de of 19de eeuw werd gesloopt. In de 15de of 16de eeuw werd aan de westzijde van de kerk een wachthuis gebouwd dat in de 17de eeuw werd afgebroken.

Fig. 17. Gekende archeologische waarden in de omgeving (GDI-Vlaanderen, 2015b).

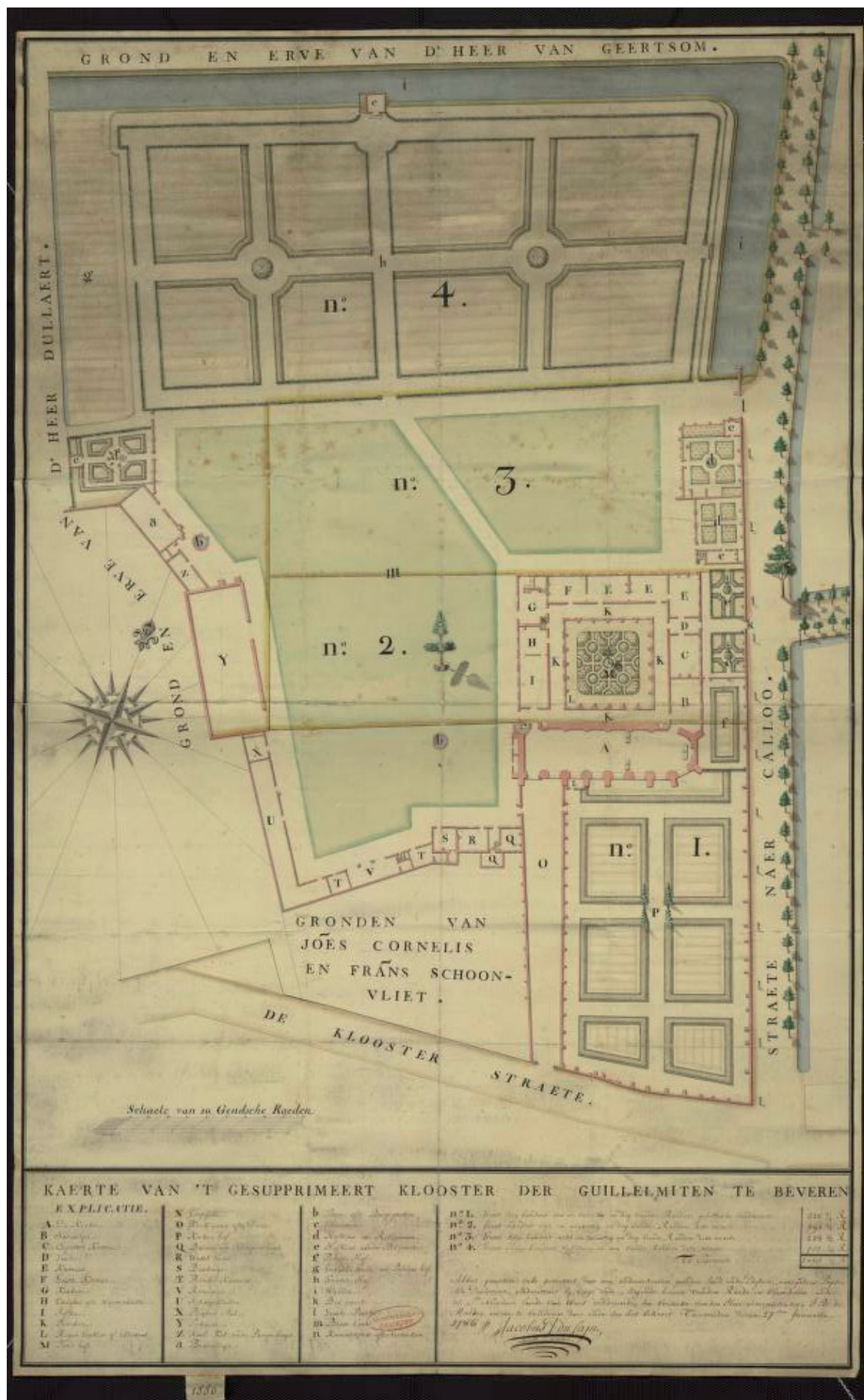
In de Vrasenestraat (fig. 17-39036), aanpalend aan de Markt, werden twee molenstenen gevonden in een recentere puinlaag.

Ten westen van het projectgebied was in de 16de en 17de eeuw een site met walgracht aanwezig (fig. 17-39072). Deze werd voor het eerst vermeld in 1568. In de 18de eeuw werd deze vervangen door het zogenaamde “Bosdamkasteel”.

Ten noorden van het projectgebied lag het Wilhelmiënklooster (fig. 17-39061, fig. 18). Het klooster bestaat sinds 1461 en werd in 1783 afgeschaft. Vanaf 1881 wordt het klooster bezet door de congregatie van de OLV Presentatie die het gebouw omvormden tot een school. Het voormalige klooster werd vrijwel geheel afgebroken en het materiaal werd gebruikt voor de bouw van een groot herenhuis dat tegenwoordig dienst doet als klooster. Enkel het traptorentje van de kerk is bewaard gebleven. Bij bouwwerkzaamheden werden hier drie waterputten uit de ijzertijd aangetroffen.

► Fig. 18. Plattegrond van het Wilhelmiënklooster (www.cartesius.be)

2.1.5. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

Op basis van het bureauonderzoek komen enkel zones 1 en 2 in aanmerking voor prospectie met ingreep in de bodem. Door het onveranderd agrarische gebruik biedt zone 1 de grootste kans op intacte bewaring van potentiële archeologische resten. De aanleg van het parkeerplein heeft geleid tot een oppervlakkige verstoring in zone 2. Een prospectie met ingreep in de bodem kan meer duidelijkheid geven over de verstoringgraad.

Beide zones maken deel uit van de eerste fase van het bouwproject en zullen dus respectievelijk uitgevoerd dienen te worden in het najaar van 2015 en het voorjaar van 2016.

Om hygiënische redenen en gezien de hoge verstoringgraad wordt de zone van de begraafplaats (zone 3), die gedurende een eeuw in gebruik was (midden 19de - midden 20ste eeuw), weerhouden uit het onderzoeksprogramma.

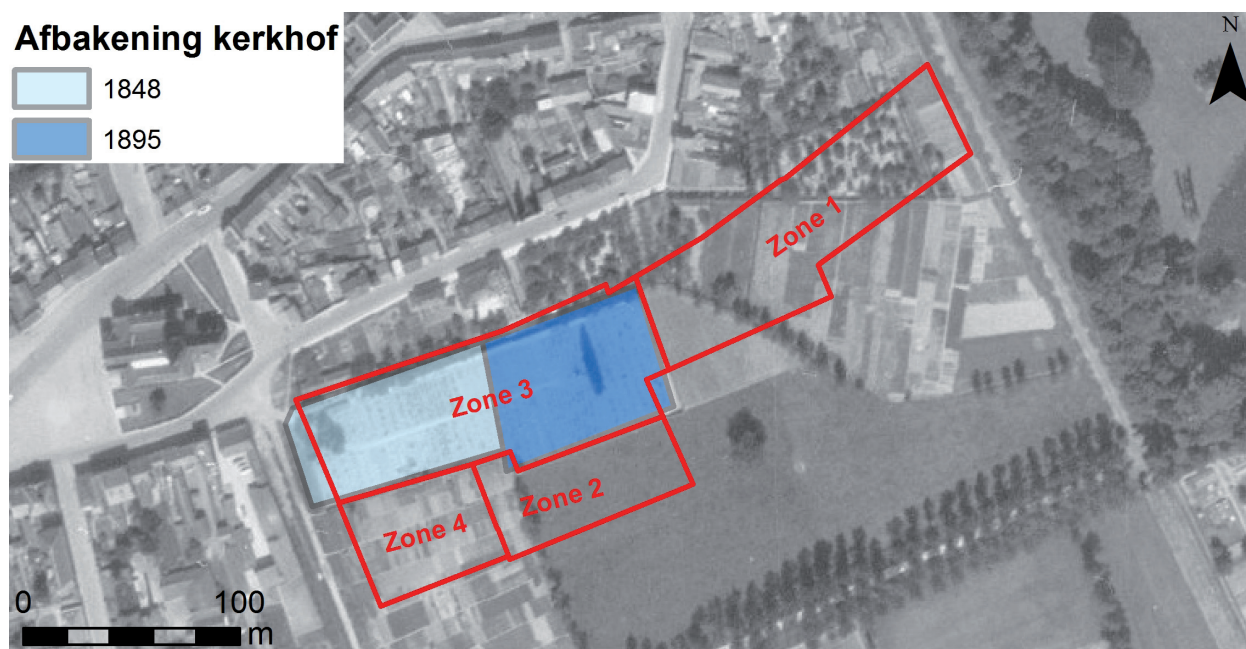
Door het behoud van de gebouwen in zone 4 en het versnipperde karakter van mogelijk meer intacte zones wordt ook deze zone uitgesloten van verder onderzoek.

2.1.6. Impact van de werken

De aanwezigheid van bestaande gebouwen en infrastructuur en het historische gebruik van een deel van de projectzone als kerkhof dat tot in 1956 in gebruik was, heeft een impact op het oppervlak dat voor archeologische onderzoek in aanmerking komt.

De fasering van de werkzaamheden en het historisch gebruik van de projectzone hebben geleid tot volgend zoneringsplan. In elke zone is een andere impact op het aanwezige bodemarchief vast te stellen.

Fig. 19. Relevante zonering met betrekking tot het archeologisch onderzoek, geprojecteerd op een orthofotomozaïek uit de periode 1947-1954 (www.cartesius.be).

Zone 1 - voorheen: agrarisch gebruik, vandaag: grasland.

Historisch kaartmateriaal geeft een agrarische invulling van het gebied weer (fig. 11, fig. 12 en fig. 19). Opmerkelijk is de smalle perceelindeling in een deel van het gebied. Vandaag is het grasland met verspreide bomen en struwelen.

Hieruit blijkt dat van potentieel aanwezige archeologische resten een goede bewaringstoestand verwacht kan worden. Gelet op het agrarisch gebruik van de gronden lijkt het archeologisch relevante niveau grotendeels onaangeroerd door recente bodemversturende activiteiten.

Zone 2 - voorheen: agrarisch gebruik, vandaag: parking.

Historisch kaartmateriaal geeft een agrarische invulling van het gebied weer (fig. 11, fig. 12 en fig. 19). Opmerkelijk is de smalle perceelindeling in het meest westelijke deel van het gebied. In 1991 werd deze zone omgevormd tot parkeerplein. De pleinbedding heeft een dikte van ca. 55 cm (basis tot huidig maaiveld). Enkele regenwaterafvoeren doorsnijden de bodem.

Ongetwijfeld zal de aanleg van de parking schade toegebracht hebben aan potentieel aanwezige archeologische resten. Een afgraving tot op de moederbodem (C-horizont) werd wellicht toegepast, waarbij oppervlakkige schade zal toegebracht zijn aan het bodemarchief. Hier en daar zal de moederbodem doorsneden zijn. Gelet op het vroeger agrarisch gebruik van de gronden en het vermoeden van een eerder oppervlakkige verstoring is het vermoeden groot dat het archeologisch relevante niveau nog voldoende intact is.

Zone 3 - voorheen: begraafplaats (fig. 19), vandaag: politiekantoor en parking.

Begravingsregisters, ooggetuigenverslagen en een fotoreportage die bij de bouw van het politieggebouw in 1990 werd opgemaakt (zie bijlage), geven duidelijk weer dat de volledige begraafplaats (beide fases) tot bij de opgave in 1956 zeer intensief in gebruik is geweest.

Richard Willems, lokaal historicus en een ooggetuige van het finale gebruik van de begraafplaats en de omvorming ervan tot openbare ruimte, werd op 12 augustus 2015 door onze dienst bevraagd. Hij bevestigt de gegevens uit het begravingregister, die aantonen dat in 1956 alle begravingsloten in gebruik waren en dat per lot vaak verschillende individuen op mekaar waren begraven.

Hij getuigt dat tijdens de bouw van het politiekantoor (zie bijlage) en de aanleg van de aanpalende parking onzorgvuldig werd omgesprongen met de aangetroffen menselijke resten. Grafkisten en bodybags in kunststof waren bijna intact. Lichamen in ontbinding kwamen aan het licht. Kledij was herkenbaar.

Enkel de zone van het politiegebouw werd ontkneld. De zone van de parking werd oppervlakkig geëgaliseerd.

Op basis van het fotomateriaal kan een verstoringdiepte van meer dan een meter verondersteld worden. Gezien het recente gebruik van de begraafplaats en de staat van ontbinding van de lichamen stelt het vrijleggen van de zone ook gezondheidsrisico's.

Zone 4 – voorheen agrarische zone, vandaag bebouwd.

Historisch kaartmateriaal geeft een agrarische invulling van het gebied weer (fig. 11, fig. 12 en fig. 19). Opmerkelijk is de smalle perceelsindeling in het meest westelijke deel van het gebied. In het begin van de jaren '90 van vorige eeuw werd het centrale deel van de zone bebouwd. Het vredegericht en het Rode Kruis werd er gehuisvest.

Ongetwijfeld zal de bouw van het complex schade toegebracht hebben aan potentieel aanwezige archeologische resten. Door het doorsnijden van de moederbodem (C-horizont) is de bewaring van archeologische niveaus onder het gebouw vrijwel nihil. Er zijn momenteel geen plannen om de gebouwen te slopen. Archeologische niveaus kunnen meer intact bewaard zijn in de versnipperde groenzone tussen en rond het complex.

3. ONDERZOEKSRESULTATEN

3.1. ZONE 1

3.1.1. Bodemkundige vaststellingen

De bodem in zone 1 was relatief homogeen. De bodemopbouw in werkputten 1,2, 4 en 5 was vrijwel identiek met bovenaan een erg donker bruingrijze Ap1 die een homogeen bruine Ap2 bedekte. Hieronder was onmiddellijk de C-horizont zichtbaar, waarbinnen een verder onderscheid gemaakt kon worden. Bovenaan was er sprake van weinig heterogeen lichtgeel tot roestgeel zandleem tot zandig leem (C1), onderaan bestond de C-horizont uit homogeen licht groengeel leem met roestvlekken (C2).

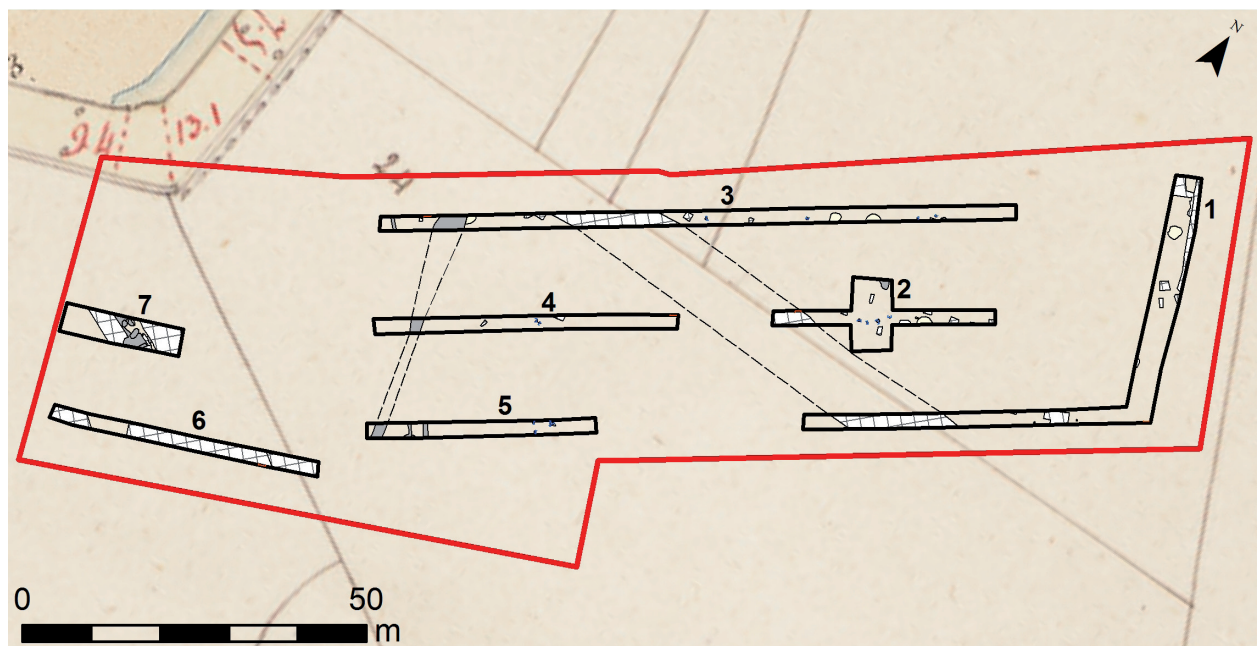
Het profiel in werkputten 3, 6 en 7 was enigszins afwijken. In werkput 3 kon geen Ap2 onderscheiden worden. Hier was echter sprake van een Bh-horizont en een Bir-horizont. In werkputten 6 en 7 werd het profiel verstoord door een grote recente verstoring. In werkput 7 ging het vermoedelijk om een ophogingslaag.

3.1.2. Archeologische vaststellingen

Tijdens het onderzoek werden in totaal 26 sporen aangetroffen. Daarnaast werden meerdere recente verstoringen aangesneden.

Doorheen werkputten 1, 2 en 3 kon een brede gracht gevolgd worden. Het verloop van deze gracht komt geheel overeen met een perceelgrens op de atlas van de buurtwegen en een luchtfoto uit 1990 (fig. 20). Op basis hiervan kan gesteld worden dat het gaat om een recente gracht die ten vroegste in de nieuwe tijd gedateerd kan worden.

Fig. 20. Overzicht van de sporen op de atlas van de buurtwegen (AGIV WMS).

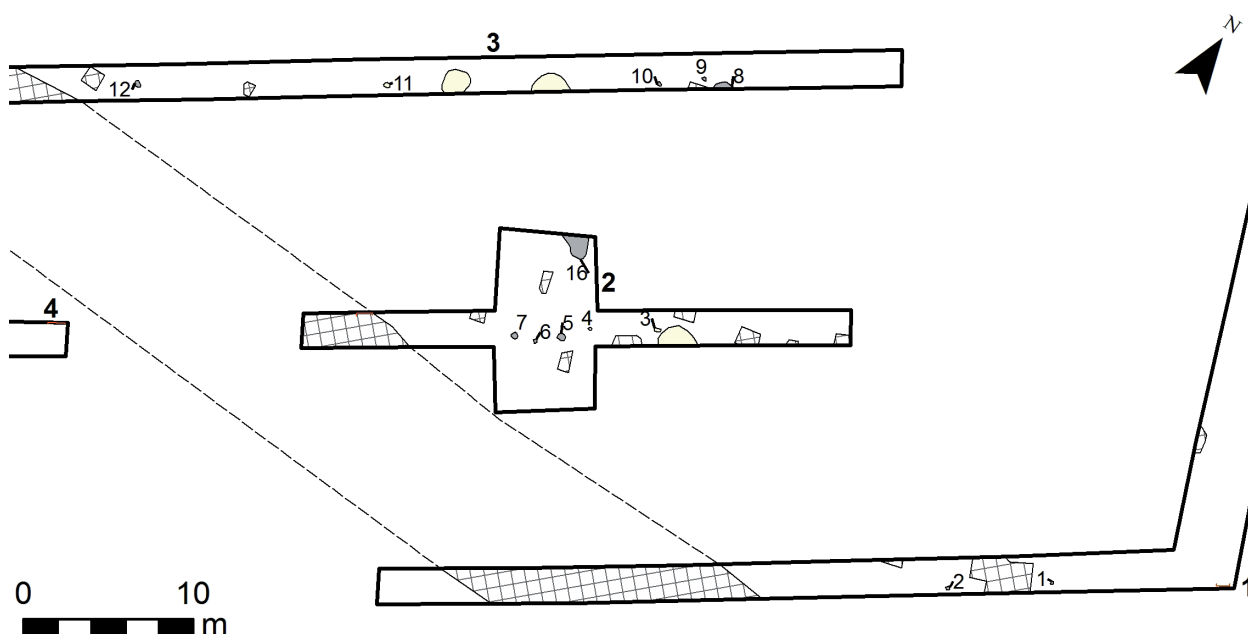
Langsheen de noordoostelijke zijde van werkput 1 kon een langwerpige verstoring gevolgd worden. Deze kan zeer waarschijnlijk in verband gebracht worden met de riolering die min of meer parallel loopt met de werkputrand.

Om het archeologische niveau in werkputten 6 en 7 te bereiken diende merklijk dieper te worden gegraven. Het oorspronkelijke oppervlak was hier grotendeels opgehoogd en de werkputten zelf waren grotendeels verstoord. In het oostelijke deel konden de verstoring waarschijnlijk gelinkt worden aan de perceelsgracht die hier zichtbaar is op de atlas van de buurtwegen. De overige verstoringen hebben een ongekende oorsprong, maar kunnen ten vroegste in de nieuwe tijd gedateerd worden. In werkput 7 werden enkele kuilen aangetroffen (sporen 24 tot 26). In spoor 25 werden meerdere fragmenten van *tichels* gevonden. Deze kunnen waarschijnlijk ten vroegste in de 16de eeuw gedateerd worden.

De meeste archeologisch relevante sporen bevonden zich ten oosten van de recente perceelsgracht (fig. 21). In werkput 1 werden twee kleine paalspoortjes van respectievelijk 23x20 cm en 27x21 cm gevonden. Deze werden van elkaar gescheiden door een recente verstoring.

In werkput 2 werden aanvankelijk vijf sporen opgemerkt, waarna beslist werd om een kijkvenster aan te leggen. Hierbij kwam nog een zesde spoor aan het licht. Bij controle bleken sporen 3 en 4 een natuurlijke oorsprong te hebben. Spoor 6 was echter een zeer duidelijk paalspoor, met een diepte van 27 cm (fig. 22). In sporen 5 en 16 werden verschillende fragmenten handgevormd aardewerk gevonden. Hoewel de vondsten nog grondig moeten worden bekeken, kunnen ze alvast ruim gedateerd worden in de metaaltijden, waarbij een datering in de ijzertijd (800 – 50 v.C.) het meest waarschijnlijk lijkt.

Fig. 21. Sporen in het oostelijke deel van het projectgebied.

Ook in werkput 3 werden enkele sporen aangesneden. Hoewel in spoor 11 een artefact in vuursteen werd gevonden, bleek het om een natuurlijk spoor te gaan. De overige sporen waren wel door de mens gemaakt. Dit

was het duidelijkst in het geval van spoor 12, dat een diepte had van 38 cm (fig. 22). In spoor 8, alsook in de twee natuurlijke sporen ten westen ervan werden meerdere fragmenten handgevormd aardewerk gevonden. Ook deze kunnen in de metaaltijden – vermoedelijk de ijzertijd – gedateerd worden.

Fig. 22. Coupes van sporen 6 en 12.

In het centrale deel van het projectgebied werden nog enkele sporen gevonden, zij het minder dan in het oostelijke deel (fig. 23). In hoofdzaak gaat het om enkele grachten en greppels. Spoor 23 kon doorheen de verschillende werkputten gevolgd worden. Hoewel het mogelijk is dat spoor 13 verbonden kan worden met spoor 20 of 22, kan dit niet met zekerheid gesteld worden, omdat deze greppel in werkput 4 niet werd waargenomen. Dit kan mogelijk verklaard worden door een eventuele oversnijding door spoor 23. Enkel in spoor 23 werden enkele aardewerkfragmenten gevonden. Deze lijken in eerste instantie te wijzen op een datering in de middeleeuwen. Sporen 13, 20, 21 en 22 kunnen niet gedateerd worden op basis van artefacten, maar zijn mogelijkwijze op basis van de mate van ontkleuring te dateren in de middeleeuwen.

In werkput 4 bevonden zich twee kleine mogelijke paalspoortjes die niet gedateerd kunnen worden. In werkput 5 bleken sporen 17 en 18 natuurlijk te zijn en kon – behalve de greppels – enkel spoor 19 aanzien worden als een antropogeen spoor. Dit laatste spoor kan niet gedateerd worden op basis van artefacten, maar kan mogelijk op basis van de ontkleuring gedateerd worden in de middeleeuwen of de nieuwe tijd.

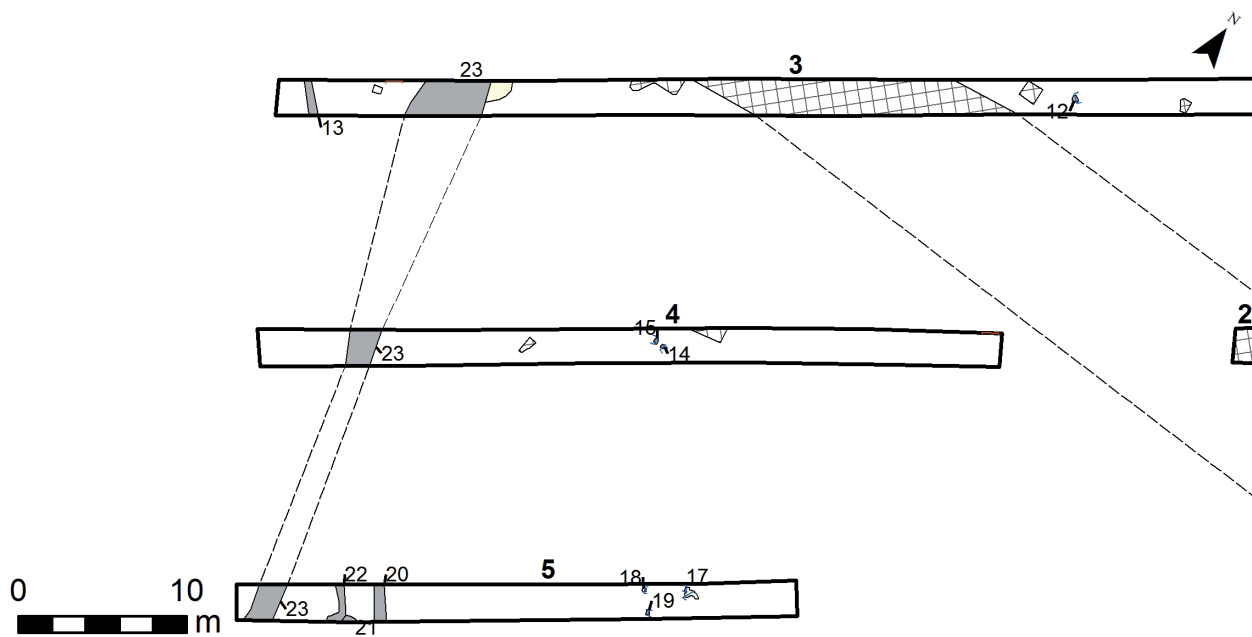

Fig. 23. Overzicht van de sporen in het centrale deel van het projectgebied.

3.1.3. Assessment en basisanalyse van de vondsten en stalen

In de loop van het onderzoek werden slechts enkele archeologisch relevante vondsten aangetroffen. Deze wezen telkens op een ruime datering in de metaaltijden. De vondsten in de greppels wijzen eerder op een datering in de middeleeuwen en/of nieuwe tijd.

In het kader van het vooronderzoek werden geen stalen genomen.

3.1.4. Chronologie en datering

Vanwege een gebrek aan vondsten, kunnen de meeste sporen niet gedateerd worden of slechts zeer ruim gedateerd worden op basis van vorm- en kleurkenmerken. De sporen waarin vondsten werden aangetroffen, dateerden vrijwel alle uit de metaaltijden. Enkele greppels kunnen vermoedelijk in de middeleeuwen en/of nieuwe tijd gedateerd worden. De enkele sporen in werkput 7 kunnen ten vroegste in de nieuwe tijd gesitueerd worden (fig. 24).

3.1.5. Bewaringstoestand

De sporen in het oostelijke en centrale deel van het projectgebied werden afgetopt door recentere ploeglagen (Ap1 en Ap 2). Deze had over het algemeen een relatief beperkte diepte.

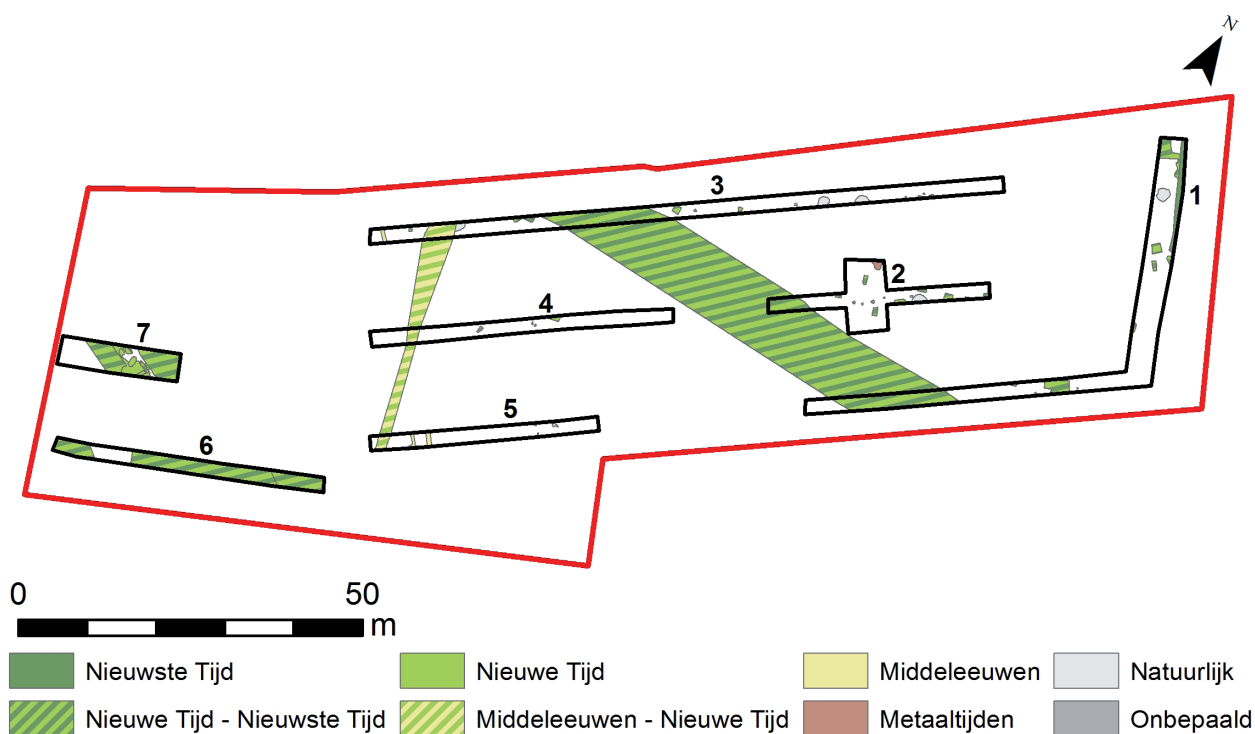

Fig. 24. Overzicht van de (vermoedelijke) datering van de sporen.

Naar het westen toe diende er veel dieper te worden gegraven. In werkput 6 was er duidelijk sprake van een recente verstoring, waardoor alle mogelijke archeologische sporen verdwenen waren. Ook in werkput 7 diende er merkbaar dieper te worden gegraven. Hier was er echter sprake van een ophogingslaag.

3.1.6. Afbakening van de site

Hoewel er sprake is van verschillende sporen binnen het projectgebied, is de sporendensiteit te laag om te kunnen spreken van de aanwezigheid van een site.

3.2. ZONE 2

3.2.1. Bodemkundige vaststellingen

De ondergrond van het projectgebied werd ernstig verstoord door de aanleg van de parking in de jaren '90 van de 20ste eeuw. Onder de klinkers werd een laag beton met een gemiddelde dikte van 40 cm teruggevonden. Deze rustte op een laag grof ophogingszand met een groene tot blauwgroene kleur en schelpengruis. Onder deze laag werd telkens onmiddellijk de C-horizont aangesneden.

In het tweede putwandprofiel in werkput 1, gelegen in een niet-verharde zone, was geen beton aanwezig. Hier kon echter ook opgemerkt worden dat de C-horizont onmiddellijk afgedekt werd door de Ap-horizont en de

oorspronkelijke bodemopbouw verdwenen was. Aangezien de C-horizont onder de betonlaag nog enkele tientallen centimeters dieper zat, is het duidelijk dat de toplaag geheel vernield werd, waardoor archeologische sporen vernield werden.

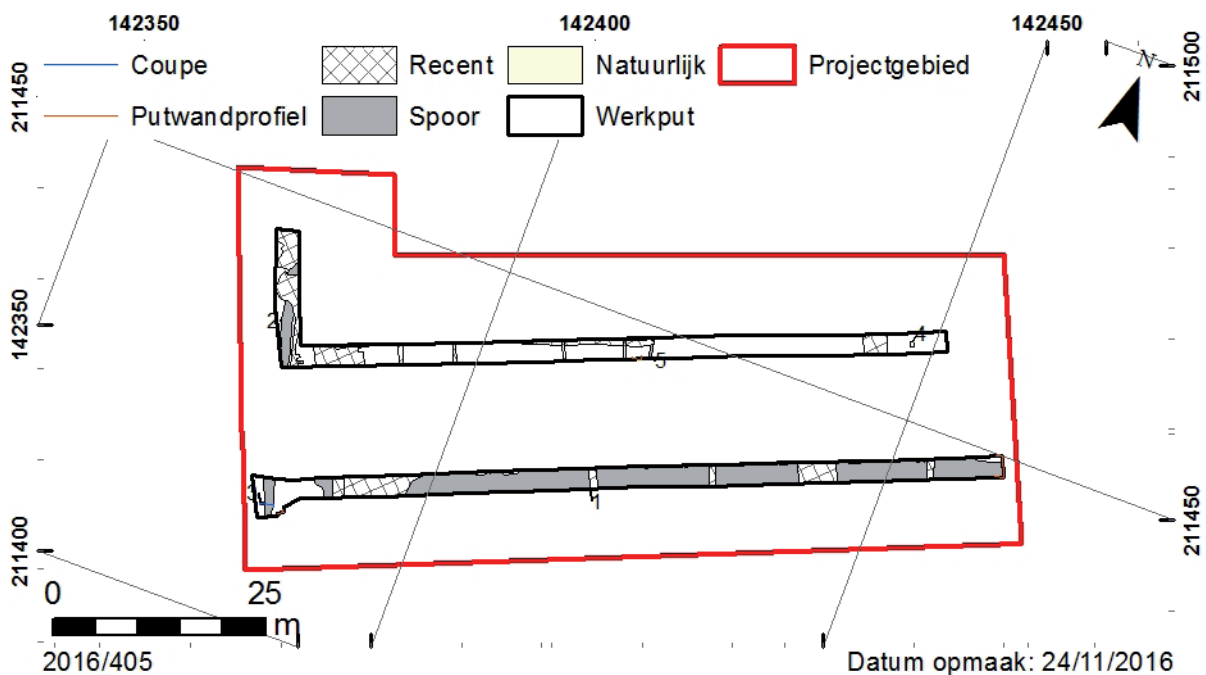
3.2.2. Archeologische vaststellingen

Tijdens het onderzoek werden slechts enkele sporen aangetroffen. De eerste sleuf liep vrijwel volledig parallel met een perceelgracht (S1). Hoewel in normale omstandigheden de sleuf verplaatst zou worden, was dit hier niet mogelijk vanwege de aanwezige verharding. Ongeveer 7 m voor het westelijke uiteinde van de sleuf eindigde de gracht. Op basis van enkele vondsten kan deze gracht ten vroegste in de 16de eeuw gedateerd worden. Vermoedelijk bleef de gracht in gebruik tot de 19de of 20ste eeuw.

Aan het westelijke uiteinde van de sleuf werden nog twee sporen gevonden. Een eerste was een gracht (S2) met NNW-ZZO-verloop. Het verloop van de gracht kon verder gevolgd worden in werkput 2. Vanwege het ontbreken van vondsten, kan deze slechts ruim gedateerd worden in de middeleeuwen tot en met de nieuwste tijd.

Het kleine spoor ernaast (S3) bleek tijdens het couperen een natuurlijke oorsprong te hebben.

Fig. 25. Sporenplan

In de tweede werkput werden twee mogelijke sporen aangesneden. Het meest oostelijke spoor (S4) heeft vrijwel zeker een natuurlijke oorsprong. Spoor 5 heeft mogelijk een antropogene oorsprong, maar de functie hiervan kon niet nader bepaald worden. Vanwege een gebrek aan vondsten, kan het spoor niet gedateerd worden.

3.2.3. Assessment en basisanalyse van de vondsten en stalen

Tijdens het onderzoek werd slechts een beperkt aantal vondsten aangetroffen. Deze waren alle afkomstig uit spoor 1. Op basis van de vondsten kan slechts een ruime datering vanaf de 16de eeuw tot en met de nieuwste tijd vooropgesteld worden.

3.2.4. Chronologie en datering

Het onderzoek leverde slechts een beperkt aantal sporen op. De meeste sporen bleken een natuurlijke oorsprong te hebben. De overige sporen kunnen vermoedelijk ten vroegste in de middeleeuwen gedateerd worden.

3.2.5. Bewaringstoestand

De aanleg van de parking heeft de natuurlijke bodemopbouw van het projectgebied geheel vernield. Mogelijke archeologische sporen zijn dan ook geheel vernield of er is enkel het onderste deel van bewaard.

3.2.6. Afbakening van de site

Binnen het projectgebied is geen archeologische site aanwezig.

4. SYNTHESE

Op basis van het bureauonderzoek kwamen enkel zones 1 en 2 in aanmerking voor een verdere prospectie met ingreep in de bodem. Door het onveranderd agrarische gebruik bood zone 1 de grootste kans op intacte bewaring van potentiële archeologische resten. Voor zone 2 werd vermoed dat de aanleg van het parkeerterrein geleid had tot een oppervlakkige verstoring. Aangezien de mate van verstoring niet met zekerheid kon vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek, diende een prospectie met ingreep in de bodem hier meer duidelijkheid over te bieden.

Om hygiënische redenen en gezien de hoge verstoringsgraad werd de zone van de begraafplaats (zone 3), die gedurende een eeuw in gebruik was (midden 19de - midden 20ste eeuw), weerhouden uit het onderzoeksprogramma.

Door het behoud van de gebouwen in zone 4 en het versnipperde karakter van mogelijk meer intacte zones werd ook deze zone uitgesloten van verder onderzoek.

In zone 1 werd 11,20% onderzocht door middel van proefsleuven. In totaal werden 26 sporen aangetroffen. De meeste sporen bevonden zich in het oosten van het projectgebied en kunnen ruwweg gedateerd worden in de metaaltijden, meer waarschijnlijk in de ijzertijd (800 – 50 v.C.). In het centrale en westelijke deel van het projectgebied werden eveneens nog enkele sporen gevonden. Deze kunnen slechts zeer ruim gedateerd worden in de middeleeuwen en/of de nieuwe tot nieuwste tijd.

In zone 2 werd 13,33% onderzocht. Hierbij werden slechts 5 mogelijke sporen aangetroffen, waarvan 2 zeker een natuurlijke oorsprong hadden. Twee grachten kunnen ten vroegste in de middeleeuwen, respectievelijk 16de eeuw gedateerd worden, een laatste mogelijke spoor kon niet gedateerd worden.

Bij de aanleg van de parking werd de natuurlijke bodemopbouw geheel vernield. Archeologisch relevante sporen zijn dan ook vrijwel volledig vernield, waardoor binnen het projectgebied geen sprake meer is van een archeologische site.

5. ADVIES

Op basis van het bureauonderzoek was het mogelijk om zones 3 en 4 reeds vrij te geven voor de werkzaamheden.

Na afronding van de prospecties met ingreep in de bodem kan gesteld worden dat het westelijke deel van de eerste zone grotendeels verstoord was en dat het centrale deel weinig archeologisch relevante sporen bevatte. Ook in het N-Z-georiënteerde deel van werkput 1 werden geen archeologische sporen gevonden. Verder onderzoek in het westelijke deel van zone 1 is dan ook niet aangeraden.

De situatie in het oostelijke deel van zone 1 – tussen de recente gracht en het dwarse deel van werkput 1 – is enigszins anders. Binnen de werkput en de kijkvensters in werkput 2 werden meerdere sporen gevonden. Deze konden echter niet aan een bepaalde structuur gelinkt worden. Toch wijst het aardewerk in de sporen, alsook in de natuurlijke sporen, duidelijk op menselijke aanwezigheid tijdens de metaaltijden/ijzertijd. Gezien de lage sporendensiteit en een gebrek aan duidelijke structuren, is het onwaarschijnlijk dat een vervolgonderzoek waardevolle informatie zal opleveren, een vervolgonderzoek wordt dan ook niet aangeraden.

Verder wees de prospectie met ingreep in de bodem uit dat geheel zone 2 ernstig verstoord werd bij de aanleg van de parking, waardoor alle mogelijk aanwezige relevante sporen vrijwel volledig vernield werden.

Op basis van het bureauonderzoek en de bijkomende prospecties met ingreep in de bodem kunnen de percelen te Beveren, Afdeling Afdeling 2, Sectie D, percelen 1115E, 1115F, 1120E, 1120F, 1119C, 1122G, 1122H, 1122L, 1124G, 1132G3, 1132L3, 1124H en 1122M vrijgegeven worden voor de werkzaamheden.

6. BIBLIOGRAFIE

6.1. GERAADPLEEGDE LITERATUUR

DE MEULEMEESTER J. & BARTHOLOMIEUX B. 2007: Archeologie van het Singelbergkasteel. In: Wilssens M.-A., Bartholomieux B., de Kraker A. et al. (red.), *Singelberg: Het kasteel & het Land van Beveren*, Tielt, pp. 70-93.

JACOBS P., POLFLIET T., DE CEUKELAIRE M. ET.AL. 2010: *Toelichting bij de geologische kaart van België, Vlaams gewest: kaartblad (15) Antwerpen*, Gent.

VERELST D. 2007: Singelberg, van kasteel naar legende. In: Wilssens M.-A., Bartholomieux B., de Kraker A. et al. (red.), *Singelberg: Het kasteel & het Land van Beveren*, Tielt, pp. 112-151.

WILSSENS M.-A. 2007: Van Singelberg naar 'Burcht Singelberg'. In: Wilssens M.-A., Bartholomieux B., de Kraker A. et al. (red.), *Singelberg: Het kasteel & het Land van Beveren*, Tielt, pp. 200-261.

JACOBS P., POLFLIET T., DE CEUKELAIRE M. ET.AL. 2010: *Toelichting bij de geologische kaart van België, Vlaams gewest: kaartblad (15) Antwerpen*, Gent.

VAN RANST E. & SYS C. 2000: *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Gent.

6.2. CARTOGRAFISCHE EN ICONOGRAFISCHE BRONNEN

BOGEMANS F. 2005: *Quartaairgeologische overzichtskaart van Vlaanderen 1/200.000. In opdracht van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie* [shapefile].

GDI-VLAANDEREN 2001: *Vectoriële versie van de Bodemkaart* [shapefile], AGIV, IWT, Laboratorium voor Bodemkunde van de Universiteit Gent (GIS-Vlaanderen).

GDI-VLAANDEREN 2002: *Vectoriële versie van de Tertiaire geologische kaart* [shapefile], MVG-EWBL-ANRE (GIS-Vlaanderen).

GDI-VLAANDEREN 2016: *DHMV-II, DTM raster 1 m*.

GDI-VLAANDEREN 2017a: *GRB Administratieve percelen*.

GDI-VLAANDEREN 2017b: *Centrale Archeologische Inventaris (CAI)* [shapefile].

7. BIJLAGEN

LIJST VAN PLANNEN, KAARTEN EN PLATTEGRONDEN

PRIVACY-FICHE

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN